

Тема: Урок як основна форма навчально-виховного процесу. Специфіка уроку; вимоги до сучасного уроку.

Мета:

- ознайомити студентів з основною формою організації навчально-виховного процесу з ІМ;
- ознайомити студентів з вимогами до сучасного уроку ІМ;
- формувати вміння аналізувати уроки ІМ за поданими схемами;
- спрямувати студентів на творчий пошук під час опрацювання методичної літератури та Internet-ресурсів.

Література:

- ✕ Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. кол. авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 2002. – 328 с. (стор.238-248)
- ✕ Фахові журнали.

План:

1. Типи, структура, зміст та специфіка уроку ІМ.
2. Вимоги до сучасного уроку ІМ.
3. Схема аналізу уроку ІМ.

Завдання для студентів:

- вивчити базову термінологію з теми;
- ознайомитися з вимогами до сучасного уроку ІМ;
- конкретизувати знання про типи, зміст уроку ІМ;
- набути уявлення про специфіку уроку ІМ в початковій школі;
- конкретизувати знання про схему аналізу уроку ІМ.

Понятійний апарат:

урок

типи уроків

компоненти

вимоги до уроку

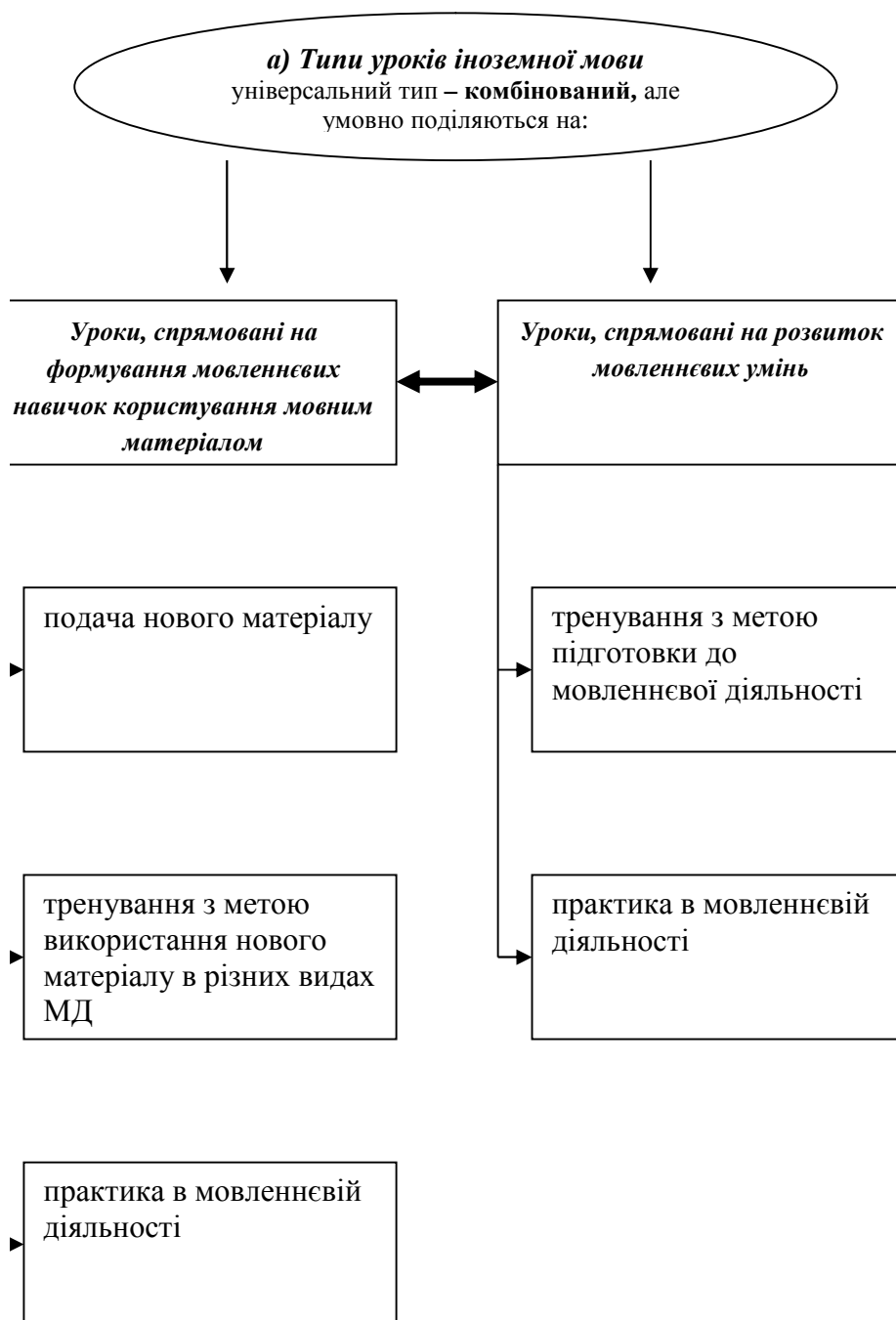
мовленнєва спрямованість

комплексність

мотиваційне забезпечення

I. Педагогічна наука розглядає процес навчання як свідому й цілеспрямовану сумісну діяльність учителя на учнів. В сучасній школі ця діяльність здебільшого проходить в рамках уроку, який доповнюється самостійними заняттями вдома, позакласною роботою та факультативними заняттями з предмета.

В історії освіти урочна система була найбільш ранньою системою організації навчання. Вона має безумовні позитивні якості такі, як чітка організаційна структура, економічність, простота управління. Проте для неї характерні й негативні моменти: недостатнє врахування індивідуальних відмінностей учнів, надто жорстка організаційна структура, що ускладнює підтримання зв'язку з життям, практикою буття тощо. Урочна система витримала випробування життям протягом кількох століть і, незважаючи на гостру критику, збереглася до цього часу у всьому світі.

Сутність уроку як самостійного цілого зумовлена його методичним змістом - сукупністю положень, що визначають його особливості, структуру, види та прийоми роботи.

б) Структура уроку ІМ

Структура визначається змістом уроку і місцем у циклі уроків та зумовлюється сукупністю закономірностей його внутрішньої організації, згідно яких komponуються його етапи.

Частини уроку	Компоненти уроку			Час
		постійні	змінні	
I	Початок уроку/Вступна частина 1. Організація класу 2. Мовленнєва/фонетична зарядка	 + +		 3хв.
II	Основна частина уроку. 3. Подача нового матеріалу. 4. Тренування в мовленні. 5. Практика в мовленні. 6. Систематизація вивченого 7. Контроль навичок та вмінь: · поточний, · тематичний/підсумковий	 +	 + + + + +	 35 хв.
III	Заключна частина. 8. Підсумки уроку. 9. Виставлення та мотивація оцінок. 10. Повідомлення д/з.	 + +		 2 хв. 3хв.

в) Зміст уроку ІМ

Зміст уроку складають навчальний матеріал і дії з ним, спрямовані на вирішення запланованих задач.

Розглянемо внутрішню організацію уроку ІМ. В цілісній структурі уроку виділяються **початок, основна та заклучна частини** уроку.

Початок уроку складається з організаційного моменту, мовленнєвої / фонетичної зарядки, повідомлення завдань уроку. Отже початок уроку має реалізувати такі функції:

- 1) організувати клас до активної роботи на уроці, до співпраці;
- 2) створити іншомовну атмосферу з метою переведення учнів на іншомовну мовленнєву діяльність;
- 3) "настроїти" артикуляційний апарат і сприяти запуску іншомовного мовленнєвого ритму як передумови фонетично правильного оформлення наступних мовленнєвих дій учнів на уроці. Адже, за даними спеціальних досліджень, збудження мовленнєвого ритму є першим кроком до іншомовного мовлення.

В основній частині уроку вирішуються заплановані практичні задачі (у взаємозв'язку з освітніми, розвиваючими та виховними). Отже ця частина уроку присвячена ознайомленню з новим мовним матеріалом, автоматизації дій його вживання на рівні фрази та понадфразової єдності, узагальненню вивченого, контролю мовленнєвих навичок і вмінь. Найбільший відсоток часу основної частини уроку, звичайно, займає вправлення, тобто тренування і практика в мовленнєвій

діяльності. Характер тренування чи практики залежить від поставленої учителем задачі (задач) уроку.

Кінець уроку повинен підсумовувати те, чого було досягнуто на уроці. Його компонентами є повідомлення домашнього завдання та підбиття підсумків проведеної роботи.

Вимоги до домашнього завдання:

- спрямованість на формування мовленнєвих навичок і мовленнєвих умінь;
- підготовленість змістом уроку;
- посиленість за змістом;
- раціональність за обсягом;
- самостійність виконання.

Результативність уроку значною мірою зумовлена характером внутрішньої структури уроку, тобто поєднанням та координацією практичних задач в основній частині, що створює внутрішній стрижень уроку. Тому при визначенні внутрішньої структури уроку слід керуватися правилами, які відбивають психолого-дидактичні та лінгвометодичні закономірності навчання іноземної мови учнів початкових класів.

2) Специфіка уроку ІМ

Як відомо, у відповідності до вимог дидактики урок у початковій школі повинен враховувати передусім дані вікової психології. Він має бути науковим за характером змісту навчального матеріалу та засобами його засвоєння, враховувати специфіку предмета, вимоги Держстандарту і чинної програми, забезпечувати єдність навчання, освіти, виховання й розвитку особистості дитини.

Зважаючи на ці вимоги у загальнодидактичному плані урок у початковій школі повинен характеризуватися:

- динамічністю,
- цілеспрямованістю,
- чітким розподілом часу,
- взаємозв'язком навчальної діяльності з ігровою,
- емоційною насиченістю,
- опорою розумових дій на дії практичні,
- поступовим переходом від співробітництва з учителем до самостійності роботи (Л.В.Занков, І.О.Зимня, О.О.Леонтьєв, О.Я.Савченко).

II. Урок ІМ як основна організаційна одиниця навчального процесу є його частиною і водночас самостійною, цілісною ланкою. До нього ставляться ті ж загальнодидактичні й методичні вимоги, що й до всього навчального процесу. В ньому синтезуються закономірності навчання, органічно взаємодіють цілі, зміст та методи. Він реалізує методичну концепцію, покладену в основу навчання. Тому питання уроку звичайно розглядають разом з питаннями методики та організації системи уроків. Розглянемо **вимоги до уроку ІМ**, що впливають з цілей, змісту та технології навчання цього предмета у школі:

1) Мовленнєва спрямованість уроку ІМ

Визначення мовленнєвої діяльності як основного об'єкта навчання передбачає формування чотирьох видів цієї діяльності - слухання, говоріння, читання, письма на уроці ІМ. Для досягнення цієї мети необхідна, по-перше, практична орієнтація уроку, тобто переважання вправлення у спілкуванні над повідомленням знань та їх осмисленням. Кожен урок повинен мати конкретні практичні цілі, спрямовані на формування мовленнєвих навичок та вмінь. По-друге, мовленнєва спрямованість уроку означає комунікативний характер вправлення. Такі вправи як повторення за вчителем, переклад, складання речень за зразком, переказ тексту і т.п. мають бути також підпорядковані комунікативним цілям. Комунікативне вправлення - це завжди мовленнєва

діяльність в нових ситуаціях з певною метою. Виконуючи комунікативну вправу, учень вирішує задану вчителем мовленнєво-розумову задачу, його мовлення пов'язане з конкретно природною або створеною штучно ситуацією спілкування.

Комунікативна атмосфера повинна пронизувати весь урок, починаючи з повідомлення вчителем завдань уроку ("Сьогодні ми поговоримо про те, як можна відпочити на канікулах, прочитаємо казку, навчимося виражати прохання англійською /французькою, німецькою, іспанською/ мовою") і закінчуючи підсумком уроку, коли вчитель оцінює роботу учнів, наголошуючи на їх досягненнях саме в оволодінні комунікацією.

2) Комплексність уроку

Ця особливість уроку зумовлена природою мовлення: у мовленні всі види діяльності взаємодіють, сприяють формуванню один одного. Отже на уроці ІМ всі рівні мови - фонетичний, лексичний, граматичний - вивчаються взаємопов'язано, взаємозумовленим є й навчання видів мовленнєвої діяльності. Так, кожна доза мовного матеріалу повинна опрацьовуватись в усіх видах мовленнєвої діяльності. Наприклад, засвоюючи структуру активного граматичного мінімуму, необхідно передбачити вправи з аудіювання, говоріння, читання та написання цього явища. Для засвоєння структури пасивного граматичного мінімуму необхідна практика в читанні чи аудіюванні. Це проте не означає, що на уроці в однаковій мірі розвиваються усі види мовленнєвої діяльності. Один чи два з них будуть переважати над іншими.

3) Іноземна мова є метою і засобом навчання

Ця вимога до уроку пов'язана з використанням засобів мовної наочності для оволодіння діяльністю на ІМ, що реалізується завдяки мовленню вчителя. Мовлення вчителя виконує дві важливі функції.

По-перше, воно використовується для організації вчителем навчання та виховання на уроці. Отже воно повинно бути виразним, переконливим, грамотним, економним.

По-друге, мовлення вчителя ІМ на відміну від вчителів інших предметів є засобом навчання, тобто зразком для наслідування, опорою, котру може використати учень, стимулом, що спонукає до мовлення (Г.В.Рогова та ін., 1991, с.203). Отже воно має бути зразковим, тобто нормативним; автентичним, тобто саме так у даній ситуації сказав би носій мови; адаптивним; тобто відповідати можливостям та мовленнєвому досвіду учнів; різноманітним за засобами вираження думки.

Створення іншомовної атмосфери на уроці має стати одним із завдань учителя ІМ, тому від повинен прагнути до ведення уроку виключно ІМ. Спочатку доцільно перекладати учням свої розпорядження на рідну мову, а з часом обмежити її використання тільки найнеобхіднішими ситуаціями /див. [словничок вчителя](#)/. Проте при значущості мовлення вчителя воно не повинно займати більше **10 %** часу уроку. Решта часу повинна бути віддана мовленню учнів.

4) Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів

Ефективність уроку визначається ступенем розумово-мовленнєвої активності учнів, тому завдання вчителя полягає у залученні їх до активної внутрішньої розумової і зовнішньої

мовленнєвої діяльності та підтримані її протягом уроку. До факторів, що стимулюють розумово-мовленнєву діяльність, відноситься використання змістовного та інформативного навчального матеріалу, що відповідає інтелектуальному розвитку учнів; завдань, що спонукають учнів до вирішення комунікативних задач, до висловлювання власних думок; прийомів навчання, що дають можливість кожному учню брати безпосередню участь у мовленнєвій діяльності та максимально збільшують їх активний час на уроці (самостійна робота, колективні форми навчання тощо).

Стимулювання активності учнів має бути пов'язаним з розвитком у них мовленнєвої ініціативи. Це означає, що домінувати на уроці повинен учень, а не вчитель. Така вимога відповідає особистісно-діяльнісному підходу, згідно з яким у центрі навчання знаходиться суб'єкт-учень. Вчитель в контексті цього підходу організує, спрямовує і коректує навчальний процес, виходячи з інтересів учня, його рівня знань та умінь (І.О.Зимня, 1991, с.63).

5) Різноманітність форм роботи учнів

З огляду на сучасну тенденцію навчання, за якою учень розглядається як суб'єкт навчальної діяльності, актуальним є застосування таких її форм, що інтенсифікують навчання, спонукають до активної роботи кожного учня і разом з тим дають йому можливість самому регулювати темп та умови виконання діяльності. Вимога різноманітності форм роботи є особливо важливою для навчання усного мовлення, адже на відміну від аудіювання і читання, які легко організували як синхронну діяльність, усне мовлення потребує взаємних контактів, які й повинен забезпечити вчитель на уроці.

Особливий ефект у цьому смислі дає поєднання індивідуальних форм роботи з колективними (Г.В.Рогова, 1991, с.198; О.І.Вишневецький, 1989, с.67). До індивідуальних форм відносять роботу у фронтальному режимі (відповіді учнів по черзі), опитування окремих учнів, індивідуально-масове тренування (самостійне синхронне виконання завдань з аудіювання, читання, письма, а також говоріння у режимі "учень-диктор", проговорювання або читання хором за вчителем чи диктором). Колективні форми роботи охоплюють колективно-масове тренування в парах без змін або зі зміною партнерів (напр., прийоми "шеренги", "натовп") та в малих групах від трьох до п'яти учасників (самостійне синхронне виконання вправ учнями у двійках, трійках і т.д.), хорове реплікування в режимі група-група, група - один учень, один учень - група. Колективні форми роботи учнів є перспективними для навчання спілкування. Вони не тільки збільшують активний час діяльності учнів, але й знижують стан тривожності, допомагають подолати боязнь помилок, формують в учнів почуття колективізму.

6) Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності

Мотивація, під якою розуміють спонукальні сили до вивчення ІМ, зумовлена суб'єктивним світом учня, вона визначається його власними бажаннями, пристрастями, особистісною зацікавленістю учня у навчанні. На уроці ІМ мотивація забезпечується рядом факторів.

По-перше, матеріал, що використовується на уроці, повинен бути цікавим, відповідати смакам та уподобанням учнів. Це може бути не тільки цікавий текст, але також сучасна пісня, поезія, гумор тощо.

По-друге, прийоми роботи з навчальним матеріалом повинні приваблювати учнів. Цьому сприяють колективні форми роботи, де учень відчуває себе суб'єктом спілкування, навчальні ігри

(ігри-конкурси, змагання, ігри на здогадку, рольові ігри, буквені ігри, рухові ігри і т.п.), що ставлять учнів у життєву ситуацію, проблемні завдання до вправ, що сприяють інтелектуальному розвитку учня.

По-третє, учень повинен усвідомлювати рівень своєї успішності у вивченні ІМ, бо це викликає задоволення собою, відчуття прогресу в учінні. Успішність учіння досягається доступними та посильними навчальними завданнями, її оцінкою з боку вчителя та учнів. Щоб завдання було посильним, учень повинен мати можливість скористатися зразком виконання дії, необхідними опорами, ключами для самокорекції, що може забезпечуватись використанням різноманітних допоміжних засобів навчання, як нетехнічних, так і технічних. Оцінку успішності учня не слід ототожнювати виключно з балом. Учитель має широко використовувати заохочувальні репліки оцінного характеру типу:

That's excellent work.

That's a good start.

You're really trying hard.

Таке позитивне підкріплення на уроці сприяє росту інтересу до предмета, викликає впевненість у собі.

По-четверте, на мотивацію навчання позитивно впливає сприятливий психологічний клімат на уроці. Атмосфера спокійної врівноваженості, взаємної довіри, відчуття рівноправності, партнерства у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Сприятливу дію справляють також моменти релаксації (музичний фон, фізкультпаузи), що знімають втому в учнів, підвищують їх загальний тонус і, таким чином, перешкоджають спаду мотивації.

Знання вчителем вищезгаданих мотиваційних засобів та їх застосування може гарантувати успішне навчання ІМ.

III Схема аналізу уроку ІМ

Схема загального аналізу уроку

1. Цілеспрямованість уроку

- Ø визначити тему уроку, місце уроку в тематичному циклі, тип уроку
- Ø назвати цілі уроку: практичні, виховні, загальноосвітні, розвиваючі
- Ø встановити відповідність поставлених цілей типу уроку та його місцю в тематичному циклі уроків

2. Структура і зміст уроку

- Ø зафіксувати етапи уроку в їх послідовності
- Ø встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку
- Ø оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ
- Ø назвати допоміжні засоби навчання, що використовувались, оцінити їх доцільність та ефективність
- Ø визначити розвиваючу, виховну, освітню цінність мовленнєвого матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів

3. Активність учнів на уроці

- Ø визначити основні форми взаємодії вчителя і учнів на уроці, їх місце (на якому етапі, для виконання яких завдань) та ефективність
- Ø назвати прийоми стимулювання мовленнєвої і розумової

активності учнів

4. Мовленнєва поведінка вчителя

- Ø визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість до рівня мовної підготовки учнів і вимог шкільної програми
- Ø визначити ступінь оволодіння виразами класного вжитку
- Ø оцінити чіткість і доступність формулювання учителем завдань для учнів та зверненість його мовлення до учнів
- Ø визначити доцільність використання рідної мови вчителем на уроці
- Ø встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці

5. Результативність уроку

- Ø підсумувати те, чого навчились учні на уроці
- Ø визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь поставленим цілям
- Ø оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал

виставлених учителем оцінок

Схема поглибленого аналізу уроку

1. Цілеспрямованість уроку

- Ø визначити практичну, виховну, розвиваючу, загальноосвітню цілі уроку
- Ø встановити відповідність цілей уроку його місцю в ситуативно-тематичному циклі, типу уроку та етапу навчання

2. Структура і зміст уроку

- Ø назвати етапи уроку
- Ø співвіднести їх послідовність і розподіл у часі з поставленими цілями та віковими особливостями учнів і конкретними умовами навчання
- Ø дати детальну характеристику зафіксованим етапам уроку

3. Результативність уроку

- Ø визначити ступінь успішності виконання плану уроку
- Ø встановити відповідність досягнутого на уроці рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь поставленим цілям

4. Рекомендації щодо удосконалення уроку

Залежно від результатів уроків сформулюйте конкретні поради щодо:

- Ø поліпшення вибору методичних прийомів навчання
- Ø забезпечення вмотивованості і мовленнєвої спрямованості вправ
- Ø удосконалення організаційних форм уроку
- Ø раціональність використання допоміжних засобів навчання
- Ø поліпшення мовленнєвої поведінки вчителя